

TỔNG BIỆT HÀNH⁽¹⁾

THÂM TÂM

TIỂU DẪN

Thâm Tâm (1917 - 1950) tên khai sinh là Nguyễn Tuấn Tình, sinh tại thị xã (nay là thành phố) Hải Dương, tỉnh Hải Dương, trong một gia đình nhà nho nghèo. Năm 1938, ông theo gia đình lên Hà Nội kiếm sống. Ông vẽ tranh, làm thơ, viết truyện, soạn kịch, minh họa sách báo, nhưng thơ vẫn được biết đến nhiều hơn cả. Là một nhà thơ mới mang tâm sự của "thời đại cái tôi", nhưng Thâm Tâm có giọng thơ rắn rỏi, gân guốc, phảng phất hơi thơ cổ, nhất là ở

(1) *Tổng biệt hành* : Bài hành tiễn biệt người đi xa.

những bài hành (*Can trường hành, Vọng nhân hành, Tống biệt hành,...*). Trong thơ ông, sau những tâm sự u uất đó đây, là một lòng yêu nước kín đáo và cả khát vọng "lên đường" – trước hết là để thoát khỏi cuộc sống quanh, bế tắc.

Sau Cách mạng tháng Tám 1945, Thâm Tâm gia nhập quân đội, lên Việt Bắc tham gia kháng chiến chống thực dân Pháp. Ông vừa làm thư kí toà soạn báo *Vệ quốc quân* (nay là báo *Quân đội nhân dân*) vừa sáng tác. Trên đường tham gia chiến dịch Biên giới, Thâm Tâm đã đột ngột qua đời.

Thâm Tâm được tặng Giải thưởng Nhà nước về văn học và nghệ thuật năm 2007.

Tống biệt hành là thi phẩm tiêu biểu nhất của Thâm Tâm trước Cách mạng tháng Tám 1945.

*
* *

*Đưa người, ta không đưa qua sông
Sao có tiếng sóng ở trong lòng
Bóng chiều không thắm, không vàng vọt
Sao đây hoàng hôn trong mắt trong ?
Đưa người, ta chỉ đưa người ấy
Một gã⁽¹⁾ gia đình, một dùm dưng...

–Li khách⁽²⁾ ! Li khách ! Con đường nhỏ,
Chí nhón chưa về bàn tay không,
Thì không bao giờ nói trở lại !
Ba năm mẹ già cũng đừng mong.

Ta biết người buồn chiều hôm trước,
Bây giờ mùa hạ sen nở nốt,
Một chị, hai chị cũng như sen,
Khuyên nốt em trai dòn lệ sót.*

(1) *Gã* : từ biệt.

(2) *Li khách* : người ra đi.

*Ta biết người buồn sáng hôm nay :
Giời chưa mùa thu tươi lắm thay,
Em nhỏ ngây thơ đôi mắt biếc
Gói tròn thương tiếc chiếc khăn tay...*

*Người đi ? Ừ nhỉ, người đi thực !
Mẹ thì coi như chiếc lá bay,
Chị thì coi như là hạt bụi,
Em thì coi như hơi rượu say.*

1940

(*Thơ Thâm Tâm*, NXB Văn học, Hà Nội, 1998)

HƯỚNG DẪN ĐỌC THÊM

1. "Li khách" ở đây có gia cảnh như thế nào và có bốn phận ra sao trước gia cảnh ấy ? Vì sao nhân vật này lại từ giã gia đình để lên đường ?
2. Một mặt, "li khách" có thái độ "dửng dưng" ("Một giã gia đình, một dửng dưng"), mặt khác, "li khách" lại rất buồn ("Ta biết người buồn chiều hôm trước", "Ta biết người buồn sáng hôm nay", "Sao đây hoàng hôn trong mắt trong ?",...). Vì sao ở "li khách" lại có tâm trạng mâu thuẫn như thế ?
3. Phân tích bốn câu thơ đầu :

*Đưa người, ta không đưa qua sông
Sao có tiếng sóng ở trong lòng
Bóng chiều không thắm, không vàng vọt
Sao đây hoàng hôn trong mắt trong ?*

4. Anh (chị) hãy nhận xét về âm thanh và vần điệu của bốn câu thơ sau :

*Ta biết người buồn chiều hôm trước,
Bây giờ mùa hạ sen nở nốt,
Một chị, hai chị cũng như sen,
Khuyên nốt em trai dòng lệ sót.*

Những âm thanh và vần điệu như thế góp phần thể hiện được điều gì trong tâm trạng của "li khách" ?

5. Anh (chị) có nhận xét gì về cách đặt câu, lối so sánh và trật tự hình ảnh trong ba câu cuối :

*Mẹ thì coi như chiếc lá bay,
Chị thì coi như là hạt bụi,
Em thì coi như hơi rượu say.*

Hãy phân tích hình ảnh và nội dung cảm xúc trong ba câu thơ trên.

6. Qua bài thơ, anh (chị) hiểu "li khách" là người như thế nào ? Hãy nêu những cảm nhận của mình về vẻ đẹp của nhân vật này.

CHIỀU XUÂN

ANH THƠ

TIỂU DẪN

Anh Thơ (1921 - 2005) tên khai sinh là Vương Kiều Ân, quê ở Bắc Giang, sinh ở thị trấn Ninh Giang, tỉnh Hải Dương, trong một gia đình viên chức nhỏ xuất thân Nho học. Anh Thơ chưa học hết bậc tiểu học, nhưng ham văn chương, chịu khó đọc sách. Sống trong không khí buồn tẻ của một gia đình còn nặng nề nếp phong kiến ở một tỉnh nhỏ, Anh Thơ tìm đến thơ ca để tự giải thoát và khẳng định mình như nhiều thanh niên tiểu tư sản ở các thị xã, thị trấn thời thuộc Pháp lớn lên vào những năm ba mươi của thế kỷ XX.

Anh Thơ cũng có viết truyện (tiểu thuyết *Răng đen*, 1943), nhưng sự nghiệp chính là thơ. Bà bắt đầu có thơ đăng báo từ năm 1937, đến năm 1941 thì xuất bản tập *Bức tranh quê*, gồm 41 bài viết về cảnh nông thôn. Thơ của bà thiên về tả cảnh – toàn những cảnh bình dị, quen thuộc : một bờ tre, một mái rạ, một làn khói bếp, một bến sông, một con đò, v.v. Tuy vậy, một số bài đã làm xúc động lòng người bởi những nét vẽ chân thực, tinh tế, thấm đượm một tình quê đậm thắm, pha chút tâm sự bàng khuâng, u buồn của *cái tôi* thơ mới.

Tháng Tám 1945, Anh Thơ hăng hái tham gia cách mạng, nhiệt tình phục vụ kháng chiến và xây dựng đất nước bằng sáng tác thơ ca. Bà từng là Ủy viên Ban Chấp hành Hội Nhà văn Việt Nam (khóa I và II).

Anh Thơ được Nhà nước tặng Giải thưởng Hồ Chí Minh về văn học và nghệ thuật năm 2007.

Các tác phẩm tiêu biểu sau Cách mạng tháng Tám 1945 : các tập thơ *Kể chuyện Vũ Lăng* (1957), *Theo cánh chim câu* (1960), *Đảo Ngọc* (1963), *Hoa dứa trắng* (1967), *Mùa xuân màu xanh* (1974), *Quê chồng* (1977) và một số tập hồi kí.

Bài *Chiều xuân* rút từ tập *Bức tranh quê*.

*
* *

*Mưa đổ bụi êm êm trên bến vắng,
Đò biếng lười nằm mặc nước sông trôi ;
Quán tranh đùn im lìm trong vắng lặng
Bén chòm xoan hoa tím rụng tơi bời.*

*Ngoài đường đê cỏ non tràn biếc cỏ,
Đàn sáo đen sà xuống mổ vu vơ ;
Mấy cánh bướm rập rờn trời trước gió,
Những trâu bò thong thả cúi ăn mưa.*

*Trong đồng lúa xanh rờn và ướt lặng,
Lũ cò con chốc chốc vụt bay ra,
Làm giật mình một cô nàng yếm thắm
Cúi cúi cào cỏ ruộng sắp ra hoa.*

(*Bức tranh quê*, NXB Hội Nhà văn,
Hà Nội, 1995)

HƯỚNG DẪN ĐỌC THÊM

1. Bài thơ là một bức tranh quê vào mùa xuân. Hãy chỉ ra những hình ảnh, chi tiết tiêu biểu của cảnh mùa xuân nơi đồng quê miền Bắc nước ta.
2. Đọc khổ thứ nhất của bài thơ, anh (chị) có cảm nhận gì về không khí và nhịp sống của nông thôn được gợi tả trong đó ? Không khí và nhịp sống ấy được gợi tả bằng những từ ngữ, chi tiết nào và bằng thủ pháp gì ?
3. Người ta thường nói, trong nghệ thuật văn chương có thủ pháp dùng cái động để nói cái tĩnh. Hãy phân tích thủ pháp ấy được sử dụng ở khổ thứ ba của bài thơ (chú ý câu 2 và 3 của khổ thơ).